

Konflikt albańsko-serbski

Balkany od lat stanowią teren konfliktów międzynarodowych. Jeden z najstarszych dzieli Albańczyków i Serbów. Narody te zamieszkują górzy i nieposiadający większych bogactw mineralnych obszar Bałkanów zachodnich. Serbowie w liczbie 12 milionów zamieszkują głównie obszary śródładowe. Albańczyków jest około 8 milionów, z czego jedynie 3 mln zamieszkuje Albanie położoną nad Morzem Adriatyckim i Jońskim (Malicki 1974). O ile Serbowie są narodem prawosławnym, wśród Albańczyków najwięcej jest muzułmanów. Ostatnie trzy stulecia to okres, w którym Albańczycy stopniowo wypierali Serbów z zamieszkałych przez nich terytoriów. Miało to miejsce w okresie panowania tureckiego, a także później, w granicach niepodległej Jugosławii. Ostatnim aktem ekspansji albańskiej jest utworzenie niepodległego państwa Kosowo na obszarze byłej serbskiej prowincji w 2008 roku. Oderwanie Kosowa od Serbii i zmuszenie dawnych mieszkańców do opuszczenia domów to główna przyczyna obecnego zaognienia konfliktu albańsko-serbskiego.

Podłoże i strony konfliktu

Zamieszkujące obok siebie narody dzieli nie tylko wyznanie. Serbowie są narodem słowiańskim i na Bałkanach pojawili się w VII wieku, kiedy tereny te należały do Cesarstwa Bizantyjskiego. Albańczycy z kolei są ludem indoeuropejskim, mówiącym językiem zupełnie odmiennym od języków słowiańskich. Wśród historyków dominuje opinia, jakoby byli oni potomkami Ilirów, którzy zamieszkiwali te tereny w czasach rzymskich (prowincja Illyricum). Tezę tę szczególnie propagują sami Albańczycy, gdyż uzasadnia ona ich pierwszeństwo w regionie w przeciwieństwie do Słowian, którzy przybyli tu w średniowieczu. Jednak nie wszyscy badacze zgadzają się z takim rozstrzygnięciem. Nie ma bowiem pewności, czy język albański ma jakiegokolwiek powiązania z iliryjskim. Okazuje się, że nikt nie zna języka iliryjskiego, gdyż nie zachowały się żadne inskrypcje, zaś plemiona iliryjskie, o których wiemy ze źródeł greckich i łacińskich, były najpierw silnie zhellenizowane, a w ciągu 500 lat panowania rzymskiego uległy romanizacji (Czekalski, Hauziński, Leśny 2012). Iliryjskie pochodzenie Albańczyków jest też sprzeczne z istniejącymi dokumentami. Cesarz bizantyjski Konstantyn Porfirogeneta w X wieku napisał zachowane do dzisiaj dzieło na temat administrowania państwem, w którym pojawiają się nazwy wszystkich ludów zamieszkujących imperium. Mówi ono także o Albańczykach, jednakże umiejscawia ich na terenach dzisiejszego Azerbejdżanu. Wynikałoby z tego, że Albańczycy osiedlili się na Bałkanach dopiero około X-XI wieku, kiedy wiele ludów przemieszczało się ze wschodu na zachód. Późne pojawienie się albańskich plemion na tych terenach może tłumaczyć także to, że większość nazw geograficznych w Albanii i terenach sąsiednich ma pochodzenie słowiańskie. Pierwsze wzmianki o Albańczykach na Bałkanach pochodzą z XI wieku. Ponieważ kwestia pochodzenia Albańczyków nie została bezspornie rozstrzygnięta przez naukę, propagowanie ich autochtoniczności jest wyrazem działalności propagandowej, mającej na celu osłabienie pozycji Słowian, a zwłaszcza Serbów. Do końca średniowiecza plemiona albańskie zamieszkiwały górskie obszary zachodnich Bałkanów, prowadząc koczowniczy tryb życia. Jako wędrowni pasterze wchodzili oni w relacje z rolnikami mieszkającymi w dolinach, którymi byli Serbowie. Zasady pokojowej współpracy podczas przepędów stad opisuje anonimowy tekst z 1308 roku, na który powołują się współcześni autorzy (Hauziński..., 2012). Podejrzewać można, że następował wówczas proces sławizacji albańskich koczowników, którzy przechodzili na osiadły tryb życia i mieszały się z serbską ludnością. Sytuacja ta powoduje, że uważany za największego bohatera narodowego Albanii, XV-wieczny arystokrata Jerzy Kastriota, czyli Skanderbeg, jest osobą o spornej tożsamości. Jego bohaterskie czyny w walce z Turkami sprawiły, że do albańskich górali przylgnęła etykieta nieustraszonych bojowników o wolność. Tymczasem Serbowie uważają, że Skanderbeg to bohater serbski, którego grób od XV wieku znajduje się w serbskiej nekropolii w Hilandarze na górze Atos. Nazywanie Skanderbega Serbem może być uzasadnione, gdyż Serbowie mieli w tym czasie świadomość narodową w obrębie swojego niezależnego państwa. Nie da się tego powiedzieć o Albańczykach, którzy zachowywali plemienną strukturę i lojalność wyłącznie w stosunku do lokalnych przywódców klanowych. Mimo że liczne zachowane dokumenty świadczą o tym, że Kastrioci byli rodem serbskim (także w linii

żeńskiej), powszechnie dostępne encyklopedie i podręczniki mówią o jego albańskim pochodzeniu. W wieku XX Skanderbeg stał się też oficjalnym tytułem królów Albanii. Może się okazać, że Serbowie zostali przez swoich na pozór słabszych sąsiadów okradzeni nie tylko z ziemi, ale także z historii (Petrović, Kamčevski 2016).

Przebieg konfliktu

W wyniku antytureckich powstań Serbowie w 1815 roku uzyskali autonomię w ramach imperium osmańskiego. Kiedy sto lat później w wyniku pierwszej wojny bałkańskiej Turcję wyparto z Bałkanów, decyzją mocarstw na mapie pojawiła się, oprócz państwa serbskiego, Albania (1913), blokująca Serbom dostęp do morza. Ważną postacią albańskiej sceny politycznej był Essad Pasha Toptani, który dążył do współpracy nowo utworzonej Albanii z Serbią. O możliwościach tej współpracy najwięcej mówi fakt, że zamachowiec, który w 1920 roku zamordował Toptaniego, do dzisiaj uznawany jest za bohatera i w centrum Tirany znajduje się plac nazwany jego imieniem oraz pomnik (Czekalski 1998). W czasie drugiej wojny światowej, kiedy Jugosławia znalazła się pod okupacją niemiecką, Albańczycy współpracowali z Niemcami. Utworzona została albańska 22 dywizja SS, której nadano imię Skanderbega. Jej członkowie mieli na sumieniu wiele czystek etnicznych, za które po wojnie nikt nie poniósł odpowiedzialności. Serbowie zostali tymczasem trwale wysiedleni przez nazistowskie oddziały albańskie z Kosowa i okręgu Metohija, stanowiącego historyczną kolebkę serbskości. Trwale, ponieważ jugosłowiańskie prawo po wojnie nie dało im możliwości repatriacji. Zachęcano Albańczyków, aby zasiedlali te tereny i udzielano im znaczącego wsparcia. Mogli korzystać z pomocy rządowej. Wówczas nastąpił okres albańskiej eksplozji demograficznej na obszarze Kosowa, co miało znaczący wpływ na zmiany w etnicznej strukturze tego okręgu. Josip Broz Tito prowadził pro-albańską politykę. Według nowej konstytucji z 1974 roku Albańczycy uzyskali status mniejszości na terenie Serbii oraz głównej grupy narodowej w okręgu Kosowo i Metohija. Utworzona została Autonomiczna Prowincja Kosowa, gdzie władza wprowadziła albański program nauczania. Konflikty między Serbami a Albańczykami narastały w latach osiemdziesiątych. Albańczycy chcieli zwiększenia autonomii regionu Kosowa, a Serbom zależało na zacieśnianiu relacji z Kosowem, gdzie byli dyskryminowani ze strony rządu i służb bezpieczeństwa. Komunistyczny rząd Serbii był oskarżany o ignorowanie sytuacji Serbów w Kosowie. W roku 1987, kiedy to komunistyczny reżim w Jugosławii chylił się ku końcowi, Kosowo odwiedził młody polityk - Slobodan Milošević. Jako jeden z nielicznych przedstawicieli rządu okazał zainteresowanie sprawami Kosowa, przez co urósł w oczach miejscowych Serbów do rangi niemalże bohatera. Pod koniec roku stanął on na czele rządu Serbii. Realna władza znajdowała się w rękach Slobodana Miloševića i jego partii, oskarżanej o fałszowanie wyborów oraz o ignorancję wobec mniejszości narodowych i opozycji. W 1989, w wyniku referendum przeprowadzonego w całej Serbii, znacząco ograniczono autonomię Kosowa. Władza skupiona została w Belgradzie, przeciwko czemu opowiedzieli się przedstawiciele mniejszości narodowych, dopatrując się w nowej konstytucji prób centralizacji władzy związanej z odebraniem jej poszczególnym regionom. Rozwiązano parlament Jugosławii i parlament Kosowa, czego nie zaakceptowali zasiadający w nim Albańczycy. Na tajnym posiedzeniu w miejscowości Kačanik proklamowali powstanie Republiki Kosowa, mającej wchodzić w skład Jugosławii nie jako część Serbii, a jako równoprawna republika. W 1996 rozpoczęła działalność Armia Wyzwolenia Kosowa (UÇK), polegająca na wojnie partyzanckiej i atakach na serbskie siły porządkowe, którym na pomoc przysłała armia jugosłowiańska. W ciągu kilku miesięcy zginęły setki ludzi, a wielu zarówno Albańczyków jak i Serbów uciekło z miejsca zamieszkania. W Kosowie zavrzało jeszcze bardziej, kiedy w 1999 w miejscowości Raczak odkryto 45 ciał albańskich cywilów. O dokonanie masakry w Raczaku fałszywie oskarżono Serbów (Gorin 2009), a w mediach powielano informacje o łamaniu praw człowieka przez serbskie władze. W 1999 miały miejsce ataki lotnictwa NATO (na rozkaz prezydenta Clintona i wbrew woli Rady Bezpieczeństwa ONZ) na Serbię, w wyniku czego zniszczeniu uległy serbskie ośrodki przemysłowe i infrastruktura. Zauważyć należy, że liczba Albańczyków na terenie Kosowa gwałtownie rosła, a Serbów było coraz mniej. Obecnie Albańczycy stanowią w Kosowie ponad 90% ludności. Wojna serbsko-albańska na terenie Kosowa przyniosła wiele okrucieństwa z obu stron. Szwajcarska prawnik, Carla Del Ponte, opisuje natomiast proceder wywożenia Serbów do Albanii, gdzie poddawano ich zabiegom usuwającym ich organy

wewnętrzne. Sprawą zajęło się kilka międzynarodowych organizacji i w związku z nią w 2011 roku aresztowani zostali albańscy żołnierze. W marcu 2004 w Kosowie doszło do zamieszek na tle etnicznym, będących najbardziej krwawym incydem w regionie od czasu zakończenia wojny w Kosowie. Bezpośrednią ich przyczyną było rozpowszechnianie niepotwierdzonych pogłosek o utopieniu przez Serbów dwóch chłopców albańskich. Było to powodem ataków Albańczyków na miejsca zamieszkania Serbów w Kosowie (Pacula 2012).

Aktualne rozstrzygnięcie

Kosowo ogłosiło niepodległość w lutym 2008 roku. Niektóre państwa, na przykład Rosja, uznają je jednak za część Serbii. W dniu proklamowania niepodległości Serbowie protestowali pod ambasadą Stanów Zjednoczonych w Belgradzie, rzucając w nią kamieniami i butelkami z benzyną. Albańczycy zaś starają się zatrzeć ślady serbskiej kultury w Kosowie, gdzie obecnie stanowią już zdecydowaną większość. Niszczono są serbskie narodowe pamiątki.

Kaczmarek w swym utworze „Limeryki o narodach” pisze o konflikcie albańsko-serbskim, nawiązując do dawnych dobrych relacji między tymi narodami.

Bez tchu w herbaciarni wypiłszy pięć herbat

Albańczyk zapalał miłością do Serba,

Lecz Serb, po Śliwowie-

Cy - Albańczykowi

Na zębach wypisał swój herbarz.

Szczerbaty Albańczyk - to pół Albańczyka,

Nie jeden polityk się na tym potyka,

Choć jęczy duch Tity,

Że zbędny polityk,

Gdzie trzeba dentysty - praktyka.

Przyjazne stosunki Serbów i Albańczyków to już przeszłość. Albańczyków kluczem będzie w oczach serbski herbarz, przypisywane im serbskie pochodzenie i jakiegokolwiek powiązania z serbskim narodem w przeszłości. Obie strony mają tendencję do rozwiązywania konfliktów nie w sposób dyplomatyczny, ale raczej siłą – politycy są niekiedy zbędni. Obie strony mają na sumieniu krwawe zbrodnie na tle etnicznym. Obecnie relacje kosowskich Albańczyków z Serbią są bardzo napięte. Albańczycy przyzwyczajeni są do poparcia ze strony Zachodu. Może to powodować kolejne konflikty na tym terenie, albowiem albańskie pretensje terytorialne nie ograniczają się jedynie do Kosowa.

Wybór tego akurat fragmentu „Limeryków o narodach” nie jest przypadkowy – wydaje się on być bowiem jak najbardziej aktualny również i dziś. Kosowo jest jednym z najbiedniejszych, obok Mołdawii i Czarnogóry, państw europejskich. Bezrobocie na poziomie ok. 45% i niski poziom życia wpływają negatywnie na rozwój kraju i przyczyniają się do wzrostu przestępczości i korupcji. Jego przyszłość nie jest jasna. Kosowo potrzebuje pomocy finansowej, szczególnie że polityka rządu jest dość rozrzutna. Nie rozwija się gospodarka, przywódcy nie cieszą się dobrą reputacją, ekonomiczne perspektywy nie istnieją. Podsycia to emocje młodych ludzi, którzy chętnie angażują się w konflikty o etniczny podłoże. Pojawił się pomysł podziału Kosowa na dwie części, serbską i albańską, wydzielone na podstawie granic etnicznej dominacji Serbów w Kosowie. Jednak Serbia nie zgadza się na uznanie niepodległości Kosowa. Ponadto, dla Prisztiny oznaczałoby to utratę części terytorium. Trwające napięcie między Serbią a Kosowem może jedynie zrodzić nowe konflikty, będące właściwie kolejnym etapem tych już od dawna trwających.

Geopolityczne konsekwencje

Zgodnie z zasadą, gdzie dwóch się bije – tam trzeci korzysta. Państwa zachodnie zajmują w tym konflikcie tradycyjnie postawę pro-albańską, Serbia jest zaś wspierana przez Rosję. Konflikt między Zachodem a Wschodem będzie najprawdopodobniej rozstrzygnięty w taki sposób, że żadna z wymienionych stron nie osiągnie swoich celów. Ostatecznym zwycięzcą może być „ten trzeci” czyli cywilizacja islamska (Trifković 2009), dla której zachodnie Bałkany stanowią szlak do Europy.

Bibliografia:

1. Czekalski T., Hauziński J., Leśny J., 2009, *Historia Albanii*. Wrocław: Wyd. Ossolineum.
2. Czekalski T., 1998, *Albania w latach 1920-1924 : aparat państwowy i jego funkcjonowanie*. Katowice: Śląska Agencja Prasowa.
3. Gorin J., 2009, *Račak: the hoax that ignited a war*, [w:] J. Bisset (red.), *Kosovo: the score 1999-2009*, The Lord Byron Foundation for Balkan Studies, Washington, D.C., s. 45-52.
4. Malicki, A., 1974, *Jugosławia*. Warszawa: PWN.
5. Pacuła P., 2012, *Kosowo: problemy teraźniejszości, wyzwania przyszłości*, *Bezpieczeństwo Narodowe*, nr 22, s. 111-123.
6. Petrović A., Kamčevski D., 2016, *Kosovo bubble – from inflation of virtual identity to the end of history*. *European Journal of Geopolitics*, vol. 4, s. 5-50.
7. Trifković S., 2009, *U.S. Policy and Geopolitics of Jihad: the Green Corridor in the Balkans*, [w:] J. Bisset (red.), *Kosovo: the score 1999-2009*, The Lord Byron Foundation for Balkan Studies, Washington, D.C., s. 73-87.

Netografia:

1. Albania- Serbia relations
https://en.wikipedia.org/wiki/Albania%E2%80%93Serbia_relations
2. A szerb - albán konfliktus történelmi háttere
http://toriblog.blog.hu/2008/02/28/a_szerb_alban_konfliktus_tortenelmi_hattere
3. Bruxelles, la guerra ibrida
<https://fondazioneenni.wordpress.com/2016/03/23/bruxelles-la-guerra-ibrida-intervista-a-mauro-del-vecchio/>
4. How Kosovo was turned into fertile ground for ISIS
https://www.nytimes.com/2016/05/22/world/europe/how-the-saudis-turned-kosovo-into-fertile-ground-for-isis.html?_r=0
5. It's Always Ironic when Albanians Celebrate Skanderbeg for Fighting Against What They have Accepted and Become and Exploit
<http://www.juliagorin.com/wordpress/?p=2951>
6. Mitteilungen aus Bratislava
<http://www.medienanalyse-international.de/wimmer.html>
7. Serbsko-albański spór o Kosowo, w poszukiwaniu rozwiązania
<http://www.psz.pl/117-polityka/serbsko-albanski-spor-o-kosowo-w-poszukiwaniu-rozwiazania>